

adfert, nihil aliud probat, nisi posse Patres singulos seorsim, et Concilia illegitima, et reprobata errare. Concilium enim II Ephesium, et Constantinopolitanum sub Leone leonemacho, quorum exempla Martyr adducit, nemo nescit qualia fuerint.

Altera ejus responsio est. Patres quidem id asserere, quod nos dicimus, sed non esse audiendos, quod non habuerint justam causam id asserendi: « Certe, inquit, ut quod verum est fateamur, eos in hac causa habemus iniquiores. Statim enim ab Apostolorum temporibus nimium tribui captum est cœlibatui, quibus autem de causis, id factum sit, supra multis verbis docuimus. » Hæc ille.

Docuit autem supra, quatuor esse causas, cur initio Ecclesiæ cœperit coli cœlibatus: « Cur tanto, inquit, in pretio virginitas fuerit, causa una esse potest, quod Christus dixerit, esse Eunuchos, qui se castraverunt propter regnum cœlorum, et in eam sententiam permulta Paulus habet in septimo capite prioris ad Corinth. Hæc sane Patres semper habuerunt in ore, sed eos cogitare oportuit, quemadmodum essent accipienda. » Et infra, « Altera causa est, quod illo tempore graves erant persecutiones omnibus in locis, minus autem molestum est in persecutione, si quis solus fugiat, quam si cogatur sollicitus esse de uxore et liberis. Tertia causa est, quia illis temporibus Christiana religio gravi laborabat infamia; cum enim horis antelucanis, et in tenebris metu Principum ad hymnos et synaxes convenirent, populus cœpit suspicari illos uti inter se promiscuo concubitu, et nefaria libidine etc. » Et infra: « Atque ea gratia magnum numerum alebant virginum et cœlibum. Quarta causa est, quia bona pars eorum, qui accesserunt ad Christum, erat Ethnicorum. At illi maxime semper suspiciebant virginitatem et cœlibatum. »

Hic nos respondemus, Primam causam esse præcipuam, et verissimam, nimirum verba Christi, et Apostoli. Quod autem addit Martyr, sanctos Patres debuisse cogitare, quemadmodum illa essent accipienda, coincidit cum responsione superiori. Id enim est querere, utris tandem magis credendum sit in eorum locorum explicatione, Patribus ne antiquissimis, et sanctissimis, et doctissimis, an Luthero, et Calvino. Sed certe non video quomodo ambiigi possit de hac re; nam si statim ab Apostolis, ut Martyr dicit,

floruerunt Patres illi, profecto Apostolos ipsos audire et consulere potuerunt: ac proinde longe melius verba illorum intelligere, quam isti, qui mille et quingentis annis post Apostolos fuerunt.

Secunda, et Tertia causa poterunt quidem momentum aliquod habere ad suadendam continentiam, sed non fuisse causas præcipuas hujus rei, facile probamus. Primo, quia Patres, dum laudant, et suadent continentiam, et continentiam votum, nunquam adferunt istas causas, sed verba Christi, Apostolorum, et Prophetarum. Quocirca ipse etiam Petrus Martyr fatetur, semper Patribus fuisse in ore verba Christi, et Pauli, nec attulit ullum testimonium alicujus veteris, qui scripserit suscipiendum esse, vel suscipiendum cœlibatum ob fugam in persecutione, aut ob refellendam calumniam Ethnicorum. Secundo, si istæ fuissent causæ præcipue, jamdudum cessasset admiratio cœlibatus; nam causæ illæ brevissimo tempore durarunt: Non autem ita est, sed semper magis et magis in Ecclesia floruit, et viguit honor continentiam Deo sacratæ ac devotæ.

Quarta causa falsissima est, cum constet cœlibatum in Ecclesia non a Gentilibus, sed a Judæis cœpisse. Siquidem Christus ipse virgo, mater ejus virgo, Joannes virgo, Apostoli omnes post vocationem suam continentes, ex Judæis, non ex Gentilibus nati fuerant. Illi etiam primi Christiani, qui in Ægypto continentiam colebant, de quibus scribit Philo in lib. de vita contemplativa supplicum, ex Judaismo, non ex Paganismo, ad Ecclesiam venerant.

Adde, quod Petrus Martyr contrarium scripsit in commentario ad cap. VII prioris ad Corinthios, ubi sic ait: « Neque judicamus de cœlibatu, quod sit in presenti, ut hactenus erat in Judaismo, et apud Ethnicos, parum honestus. Scribit enim Cicero de legibus, Cœlibes esse prohibito. Christus hanc ignominiam cœlibatus amovit etc. »

Porro Gentilium testimonia adferuntur quidem interdum a Patribus, sed ita adferuntur, ut Apostolus quondam citavit Aratum Poetam Act. XVII et Menandrum I. Corinth XV. nimirum non ut in ejusmodi testimoniis ponatur firmamentum dogmatis fidei, sed ut ostendatur cœlibatus non pugnare contra naturam, et rationem, et ut Christiani erubescant, si in iis que ad virtutem pertinent, inveniuntur Ethnicis in-

fiores. Hoc modo S. Hieronymus in libris adversus Jovinianum; postquam multis Scripturæ testimoniis cœlibatum confirmavit, producit etiam Ethnicorum testimonia et exempla.

Tertia responsio Petri Martyris constat ex aliquot Patrum testimoniis, quæ cum voto continentiam pugnare videntur. Sed ea paulo post adferemus, ubi ad objectiones adversariorum dissolvendas pervenerimus.

CAPUT XXVIII.

Idem asseritur ratione.

Nunc tandem, ut ad postremum genus argumentorum veniamus, duplici ratione, in Scripturis, et Patrum testimoniis fundata, id ipsum breviter confirmabimus. Prima ratio ex dignitate continentiam, secunda ex utilitate vovendi sumetur. Primum igitur id omne Deo recte vovetur, quod est illi gratius si fiat, quam si non fiat. Ejusmodi autem continentia est, cum longe excellat conjugio, et cum fornicatione ne comparari quidem debeat; poterit igitur recte continentiam Deo voveri. Assumptio, quæ sola negari solet, paucis confirmanda est. Quia vero Lutherus in Epithalamio cavillatur, virginitatem quidem præstare conjugio, sed non item vitam cœlibem vitæ conjugali: Argumenta adferemus de vita ipsa, et statu cœlibum. Ac primum Scriptura divina clamat I. Cor. VII: « *Igitur qui matrimonio jungit virginem suam, benefacit, et qui non jungit, melius facit.* » Et infra: « *Cui vult nubat, tantum in Domino; beatior autem erit, si sic permanserit.* » Huc etiam pertinent alia testimonia, quæ attulimus supra in disputatione de consiliis.

Jam vero Patres passim perfectam vitam hanc esse dicunt. Cyprianus lib. de habitu virginum, virginum cœtum esse dicit illustriorem portionem gregis Christi. Et ibidem: « Magna, inquit, vos merces manet, præmium grande virtutis, munus maximum castitatis. » Dionysius de Ecclesiastica hierarch. c. 6. part. 2: « Sacerdos, inquit, perfectissimam ei vitam exponit, ei videlicet, qui monasticam vitam proficitur. » Eusebius lib. I. cap. 8. demonstr. Evangel:

« Et talis, inquit, existit in Christianismo perfectæ vitæ modus. » Basilius c. 18. monasticarum constitutionum, et Gregorius Nazianin oratione de obitu S. Basilii, vitam perfectam, imo etiam perfectissimam appellant, monasticen. Joannes Chrysostomus lib. III adversus vituperatores vitæ monasticæ, eandem vitam appellat perfectionis culmen, virtutisque fastigium.

Hieronymus in epist. I. ad Heliodorum: « Tu perfectum te fore pollicitus es, nam quando relicta militia te castrasti propter regna cœlorum, quid aliud quam perfectam secutus es vitam? » Augustinus libr. I. de moribus Ecclesiæ cap. 31: « Jam, inquit, accipite perfectorum Christianorum, quibus summa castitas non laudanda solum, sed etiam capessenda visa est; mores et continentiam singularem. » Et de sancta virginitate c. 52. « Pergite, inquit, virgines Dei, via sublimitatis, pede humilitatis. » Sulpitius in 2. Dialogo: « Beata species, inquit, et Deo digna, nihil enim virginitati est comparandum. » Idem quoque Patres summo consensu vitam virginum, angelicam vitam esse docent, vitam vero conjugalem, vitam hominum. Ambrosius lib. I. de virginibus: « Nemo miretur, si Angelis comparetur, quæ Angelorum Domino copulantur. Cyrillus catechesi 42. « Non ignoremus castitatis gloriam, Angelica enim est corona, et supra hominem hæc perfectio. »

Nazianzenus in carmine de virginitate:

Salve virginitas divino tradita dono,
Mater inoffense vite, bona maxima fundens,
Christi pars et spiritibus sociata supernis,
Ignaris thalami.

Athanasius lib. de Virginitate extremo, his titulis virginitatem celebrat: « O virginitas opulenta indeficiens, corona immarcescibilis, templum Dei, domicilium Spiritus sancti, margarita speciosa, vulgo inconspicua, gaudium Prophetarum, gloriatio Apostolorum, Angelorum vita, Sanctorum corona. » Vide præterea, si placet, de comparatione virginum cum Angelis, Hieronymum in epist. 8. ad Demetriadem, Augustinum de sancta virginitate cap. 43. Chrysostomum hom. 18. in Genesim, Basilium in lib. de virginitate, Fulgentium in epist. 3. ad Probam, Damascenum lib. IV. cap. 25. Isidorum lib. II de summo bono.

Hic vero mire irascitur Petrus Martyr:

nam in lib. de cœlibatu, et votis recitat sententiam Athanasii supra citatam, et ait: « Sunt hæc hyperbolis plena, neque ad amissim veritatis consistunt. Apostoli sane conjuges habuerunt, et Propheta, quomodo ergo virginitas est illis gaudium, et corona? Quid præterea cum virginitate commune habent Angeli, quandoquidem corpore carent? Unde non magis illi virgines queant dici, quam si quis lapidem cœcum appellat. » Hæc ille. Sed quid mirum, si non placent porcis margarite?

Quod autem falsi accusat Athanasium Petrus, quod dixerit, continentiam gaudium esse Prophetarum, et gloriam Apostolorum, refellitur facillime ex S. Hieronymo, qui in epist. 22. ad Eustochium sic ait: « Virgo Elias, Eliseus virgo, virgines filii Prophetarum. Hieremia dicitur, et tu ne accipias uxorem. » Hæc ille: Quis vero nescit Joannem Baptistam, et Prophetam, et virginem fuisse? ex Apostolis Joannem cæro scimus virginem fuisse. Quod idem de Paulo idem Hieronymus affirmat loco citato, et de Apostolis omnibus in Apologia pro libris contra Jovinianum: « Apostoli, inquit, aut virgines, aut post nuptias continentes. » Ad hos ergo Apostolos, et Prophetas respiciens Athanasius, vere et proprie, non falso et hyperbolice locutus est.

Quod autem reprehendit Petrus comparationem virginum cum Angelis, non solum Athanasio, sed omnibus aliis Patribus, et ipsi etiam Christo injuriam facit, qui Matth. XXII ait: *In resurrectione, neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cælo* (1). Cui credemus jam, Petro Martyrini-ganti eos, qui non nubunt, similes esse Angelis, an Christo id ipsum asserenti?

At, inquit, Angelis non magis convenit non nubere, quam lapidi non videre. Ita est, sed tamen sicut eum, qui valde cæcus, aut surdus, aut mutus est, lapidi, et trunco, non inepte comparamus; sic etiam eos, qui continentia et puritate excellent, rectissime Angelis similes facimus; nam aliqui nec vultum habent Angeli; et tamen non timuit S. Lucas dicere Act. VI: *Viderunt vultum Stephani, sicut vultum Angeli* (2). Atque hæc de prima ratione. Adde aliam rationem ex parte ipsius voti. Melius est et Deo gratius ex voto aliquid facere, quam sine voto; igitur non solum licet, sed etiam expedit

continentiam vovere. Antecedens his argumentum confirmatur.

Primo, Scriptura hortatur ad vovendum Psal. LXXV: *Vovete et reddite* (3). Quo testimonio permotus S. Augustinus, multis in locis ad vovendum hortatur, ut in epist. 45. ad Armentarium, epist. 89. ad Hilarium epist. 143. ad Julianum, in lib. de bono viduitatis cap. 19. in lib. de sancta virginitate cap. 29. et 30. in Psalm. LXXV. XCIX. et alibi. At si melius esset absque voto operari, deciperet nos Spiritus Sanctus, quod nullo modo fieri potest: igitur melius est operari ex voto.

Secundo, opus eo melius est, ac Deo gratius, quo ex pluribus, aut ex majori virtute procedit: continere sine voto, est temperantia, continere ex voto est actus simul temperantia et religionis, quæ quidem religio temperantia ipsa longe est nobilior: igitur continere ex voto melius, et Deo gratius est, quam sine voto. Itaque S. Augustinus in lib. de sancta virginitate cap. 8: « Nulla, inquit, fecunditas sanctæ virginitatis etiam carnis comparari potest; neque enim et ipsa, quia virginitas est, sed quia Deo dicata est, honoratur, quæ licet in carne servetur, spiritus tamen religione ac devotione servatur, ac per hoc spiritualis est etiam virginitas corporis, quam vovet ac servat continentia pietatis. »

Tertio, quod fit ex voto, majori charitate et liberalitate fit, quam quod sine voto. Qui enim sine voto aliquid facit, opus dumtaxat offert Deo; qui autem vovet atque ex voto facit, et opus, et facultatem offert. Quod explicat S. Anselmus in lib. de similitudinibus cap. 84. his verbis: « Plus donat, qui arborem cum fructibus, quam qui solos fructus donat. »

Quarto, melius est, quod fit ex voluntate confirmata in bonum, quam quod fit sine ejusmodi firmitate, sicut pejus est peccare ex voluntate obfirmata ad malum, quam ex fragilitate. Et quemadmodum qui peccant ex voluntate confirmata in malum, similes sunt damnatis: ita qui operantur ex voluntate confirmata in bono, similes sunt beatis.

Quinto, qui vovet, non solum id lucratur, quod diximus, quod excellentius opus facit, sed etiam munit seipsum adversus tentationes Diaboli, et humanam fragilitatem, ac

mutabilitatem. Homines enim in iis rebus, ad quas non sunt alligati vinculis legum, etiam si optimæ sint, et utilissimæ, facile mutant propositum, Diabolo instigante: et etiam sine Diaboli artibus, ex propria mutabilitate. Quocirca videmus in rebus humanis sæpe requiri juramenta, ut alligetur voluntas, ne facile mutari possit. Ita milites, magistratus, sponsi, atque alii id genus jurare coguntur, non autem solis verbis se facturos quod debent polliceri. Hinc S. Augustinus epist. 43. ad Armentarium: « Non te, inquit, vovisse peniteat, imo gaude jam... tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuisset. » Et infra: « Felix necessitas, quam ad meliora compellit. »

Respondeo, triplicem esse libertatem, ac triplicem item necessitatem. Unam ex parte debiti, sive debitum oritur ex præcepto, sive ex voto, sive aliunde. Id enim dicitur libere facere, quod non tenemur facere, id vero necessario, quod tenemur. Alteram ex parte naturalis determinationis voluntatis. Illa enim dicitur libere facere, in quibus non habemus voluntatem determinatam ad unum: atque hæc libertas est, quæ proprie dicitur liberum arbitrium. Tertiam ex parte coactionis, sive ea sit absoluta coactio, ut cum quis trahitur vi, quo ire non vult, sive sit moralis quædam, et quasi conditionata coactio, ut cum quis nollet aliquid facere, et non libenter facit, facit tamen coactus timore aliquo humano, aut servili.

Ex his prima libertas non est necessaria ad opus laudabile, aut Deo gratum faciendum: Neque contraria necessitas pugnat cum laude et merito operis boni, quia potius contra, ut ostendimus, ista necessitas auget laudem operis boni. Semper enim nisi aliunde sit impedimentum, melius est opus ex præcepto, quam non ex præcepto, ex voto quam non ex voto. Altera illa libertas necessaria est ad laudem boni operis, sed ea æque reperitur in opere, quod sit ex præcepto aut voto, et in opere omnibus modis indebito: Nam etiamsi quis millies voverit aliquid, poterit tamen ex arbitrii libertate votum non reddere, et peccare. Tertia libertas est item necessaria ad laudem boni operis, sed neque ipsa repugnat præcepto, et multo minus voto. Potest enim fieri, ut quis tanta alacritate, et promptitudine exequatur opera præcepta, quanta aliis opera non præcepta. Unde David dicebat Psal. CXVIII: *In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis*. Et: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo*. (2)

Pari ratione fieri potest, imo ordinarie fit, ut quod sit ex voto, fiat libentius, et promptius, quam quod fit sine voto. Notum enim ex se lætitiæ gignit, cum ex magna charitate procedat, juxta illud. I. Paral. ult: *Lætatus est populus, cum vota sponte promitteret, quia corda toto offerbant ea Domino*. Quod si aliqui cum tristitia solvant, quod voverunt, id accidit ex vitio hominum, ne jam non devoti, sed inviti, rem voluntariam faciunt. »

Respondeo, triplicem esse libertatem, ac triplicem item necessitatem. Unam ex parte debiti, sive debitum oritur ex præcepto, sive ex voto, sive aliunde. Id enim dicitur libere facere, quod non tenemur facere, id vero necessario, quod tenemur. Alteram ex parte naturalis determinationis voluntatis. Illa enim dicitur libere facere, in quibus non habemus voluntatem determinatam ad unum: atque hæc libertas est, quæ proprie dicitur liberum arbitrium. Tertiam ex parte coactionis, sive ea sit absoluta coactio, ut cum quis trahitur vi, quo ire non vult, sive sit moralis quædam, et quasi conditionata coactio, ut cum quis nollet aliquid facere, et non libenter facit, facit tamen coactus timore aliquo humano, aut servili.

CAPUT XXIX.

Solvitur objectio prima adversariorum.

Restat nunc, ut objectiones adversariorum solvamus. Prima objectio communis est omnibus et sumitur ab illis Scripturis, quæ docent, opera bona non ex necessitate, quam tamen secum adferunt vota, sed voluntarie, ac libere esse facienda: Id enim est melius, et laudabilius, et Deo etiam acceptius, quod est magis voluntarium, et liberum; ac proinde minus necessarium. Psalm. LIII: *Voluntarie sacrificabo tibi*. I. Corinth. VII: *Non ut laqueum vobis injiciam*, id est, hortor ad continentiam, sed non ad votum; II. Corinth. IX: *Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarum enim datorem diligit Deus*. Et ad Philemonem: *Ne rebelli ex necessitate bonum tuum sis, sed voluntarium*. (1) S. Hieronymus lib. I. in Jovinianum, ante medium: « Et ideo plus amat virgines Christus quia sponte tribunt, quod sibi non fuerat imperatum: majoris gratiæ est offerre quod non debeas, quam reddere quod exigaris. » Et S. Prosper lib. II de vita contemplativa cap. ult. « Sic abstinere, vel jejunare debemus, ut non nos necessitati jejunandi subdamus, ne jam non devoti, sed inviti, rem voluntariam faciunt. »

(1) Math. XXII, 30. — (2) Act. VI, 15. — (3) Psal. LXXV, 12.

(1) Psal. LXIII, 8; I. Cor. VII, 35; II. Cor. IX, 7; Philem. 14. — (2) Psal. CXVIII, 14 et 103.

ut S. Thomas docet in opuscul. XVIII. quod est de perfectione cap. 12. potest tribus modis quis se habere in solvendo voto.

Uno modo, ut libenter faciat id, ad quod tenetur ex voto, et quia res ipsa placet, et quia votum placet; Et tunc sine dubio magis meretur, quam alius, qui æque libenter illud idem operatur sine voto.

Altero modo, ut invitus faciat rem illam, quam visit, tamen libenter impleat votum; ut si is, qui vovit jejunium, incipiat non amare jejunium, et proinde cum difficultate, et tristitia jejunet, adeo ut si esset sui juris, non voveret jejunium: tamen quia jam vovit, et placet ei vehementer servare Deo fidem datam, propterea prompto et alacri animo superet eam difficultatem, ut impleat votum. Atque hic etiam magis meretur quam alius, qui sine voto libenter jejunet; ut enim excellentior est religio, quam temperantia, ita melius est implere votum libenter, quod est religionis, quam libenter jejunare, quod est temperantiae.

Tertio modo potest fieri, ut quis adeo doleat se vovisse, ut non velit amplius servare votum; sed quia hoc est simpliciter malum, non potest conferri cum bono.

Ex his ad ea testimonia, quæ contra protulimus, facile est respondere. Ad illud Psalm. LIII: *Voluntarie sacrificabo*. Respondeo, illud, *voluntarie*, opponi tristitiæ, et coactioni, non autem necessitati, quæ oritur ex voto, aut præcepto.

Ad illud I. Cor. VII: *Non ut laqueum vobis injiciam*; quibus verbis apertissime demonstrari existimat Petrus Martyr prohibita esse vota, respondeo, *laqueum*, appellari necessitatem, quæ detinet invitum, non autem quamlibet necessitatem. Proinde vota esse laqueos illis, qui temere voverunt, vel qui coacti sunt ab aliis vovere, cum ipsi nihil tale cuperent. Quemadmodum etiam nuptiæ laquei dici possunt iis, qui temere ducunt uxorem; et eo modo alligant se alicui, cum qua vivere non possunt, et inde occasionem accipiunt cum aliis fornicandi. Est igitur sensus Apostoli: Exhorter vos ad continentiam, sed ita tamen, ut non cogam invitos, nec suadeam temere eam accipere, et vovere, et quod esse laqueus animarum, sed ut ostendam id, quod est per se honestum, et utilissimum; ut quibus Dominus hujus rei desiderium inspiraverit, illi accipiant, et voveant.

Quod autem laqueus hoc loco non dicatur votum, aut necessitas absolute, sed, ut dixi-

mus, votum ab invito, aut temere susceptum, testatur S. Augustinus lib. de bono viduitatis cap. 3. qui sic exponit: « Non ut laqueum vobis injiciam, id est, non ut vos cogam, » et S. Hieronymus lib. I. in Jovinianum: « Non imponit, inquit, nobis Apostolus laqueum, nec cogit esse, quod nolumus. » Similiter exponunt commentaria in hunc locum Theodreti, Theophylacti, Anselmi et aliorum.

Accedit ipsa laquei metaphora; non enim laqueus dicitur funis ligans, et tenens hominem, ne forte cadat; sed funis vi detinens, et ad capiendum, et ad perdendum expositus. Denique Sapiens Prov. XX. id ipsum dicitur verbis exposuit: *Ruina, inquit, est homini devotare Sanctos, et post vota retractare.* » Ubi pro eo, quod Hieronymus vertit, ruina in Hebræo est *ביתא*, quod proprie laqueum significat: Nam *ביתא* ilaqueare est, *ביתא* aiceps dicitur, unde verterunt septuaginta interpretes, *παγίς*, id est laqueus; nec male Hieronymus vertit ruinam, quia finis proprius laquei casus et ruina est. Igitur juxta Salomonem laqueus, et ruina est, non absolute vovere, et post votum retractare, quod accidit iis, qui temere aut inviti voverunt. Isti enim voto, ut laqueo quodam tenentur coacti, et occasionem accipiunt gravius delinquendi.

Ad illud I. Corinth. IX: *Non ex tristitia, aut ex necessitate*, respondeo, hoc loco appellari necessitatem, non legem, aut votum, sed humanam necessitatem, quæ cogit homines facere, quod non vellent. Loquitur enim de iis, qui eleemosynas faciunt invitis, quia videlicet erubescunt non facere, quod alii faciunt, ne judicentur avari; aut non audent negare petenti magno alicui viro, qualis erat ipse Paulus, pro egenis. De hac necessitate loquitur B. Paulus testantur verba sequentia: *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Necessitas enim quæ ex humano timore nascitur, hilaritati opponitur, non autem necessitas voti quæ oritur ex charitate. Idem respondendum est ad alium locum ex epistola ad Philemonem.

Ad testimonium autem S. Hieronymi lib. I. in Jovinianum, ubi dicit majoris gratiæ esse offerre quod non debeas, quam reddere quod exigaris, respondeo: S. Hieronymum loqui de opere illo, quod exigitur ratione præcepti, non de eo, quod exigitur ratione voti. Nam multum interest inter legem et votum, quod ad rem præsentem pertinet;

CAPUT XXX.

Solvitur secunda objectio.

qui enim facit opus non imperatum ulla lege, etsi non facit opus laudabilis, quatenus facit opus non imperatum, imo, ut supra diximus, cæteris paribus, melius sit opus imperatum, quam non imperatum facere, tamen tribus de causis, ut plurimum, facit opus laudabilis.

Primo, quia res non imperatæ sunt plurimque nobiliores secundum se, quam res imperatæ; Deus enim minora imperavit, majora consuluit. At hoc non habet locum in votis; non enim minora fiunt ex voto, majora sine voto, sed contrario; perfectissima enim quæque opera voveri possunt et solent.

Secundo, quia semper, qui facit opera non imperatæ, ex charitate, sicut oportet, facit etiam omnia opera imperatæ: atque ita plus dat, quam ille, qui facit solum opera imperatæ; includuntur enim præcepta in consiliis, non contra. Sed neque hoc in votis locum habet; non enim qui facit aliquid sine voto, continuo implet etiam omnia vota.

Tertio, quia ut plurimum major promptitudo requiritur ad opus non imperatum aggrediendum, quam ad opus imperatum, ut notum est; ac propterea ratione majoris promptitudinis opus non imperatum majoris gratiæ est, ut Hieronymus dicit, quam opus imperatum. At de voto hoc dici non potest; nam etsi major promptitudo forte requiritur ad aggrediendum novum opus, ad quod non tenemur ullo modo, quam ad opera ordinaria faciendæ, ad quæ tenemur ex voto: tamen major illa promptitudo superatur ab alia quadam adhuc majore, quæ necessaria fuit ad votum ipsum faciendum. Cum enim votum sponte offeratur, et sit res ardua, et difficilis, multo major promptitudo requiritur ad votum faciendum, quam ad faciendum aliquid sine voto.

Ad testimonium S. Prosperi ex lib. II. de vita contemplativa cap. ult. ubi dicit, sic esse abstinentiam, ut non nos necessitati subdamus, respondeo, necessitatem, de qua S. Prosper loquitur, non esse necessitatem legis, aut voti, sed necessitatem timoris humani, quæ tristitiam gignit; ideo enim subiungit idem auctor: « Ne non devoti, sed inviti rem voluntariam faciamus. »

Alteram objectionem ducunt ex illis Scripturæ testimoniis, quæ aperte imperant matrimonium iis, qui stimulum carnis patiuntur. Hinc enim sequitur, votum continentiæ perpetuæ temerarium esse, et proinde illicitum, cum nemo sciat quamdiu sine ejusmodi stimulis vivere queat. I. Corinth. VII: *Qui non se continent, nubant; melius est enim nubere, quam uri.* Ibidem: *Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat.* Huc etiam maxime facit illud I. Timoth. V: *Volo juniores nubere, matres familias esse, filios procreare.* (1) Contra quod præceptum ii peccare videntur, qui puellis continentiae votum suadent, aut permittunt.

Respondeo ad hoc argumentum tribus modis. Primum assero, in nullo horum locorum vocari ad nuptias ab Apostolo eos, qui tentatur stimulis carnis, sed eos, qui incontinenter vivunt, ita, ut flagitiis se polluant. Secundo assero, eos, qui incontinenter vivunt, non vocari absoluto imperio, ad nuptias, sed solum ostendi eis remedium quoddam facile, et quasi portum, quo se recipiant; sic tamen ut liberum eis relinquatur ad majora aspirare. Tertio assero, hoc ipsum sive consilium, sive permissionem, sive remedium non dari ab Apostolo iis, qui voverunt continentiam, sed solum hominibus solutis et liberis.

Ac ut de primo prius dicamus, sciendum est, adversarios existimare nuptias esse necessarias jure divino iis, qui uruntur. Per unctionem autem intelligunt tentationes carnis non breves et leves, sed graves et diuturnas, quæ conscientiam turbant, licet eis non consentiatur. Ita docet Lutherus in Epithalamio, ubi etiam graviter accusat S. Hieronymum, quod conjugium non inierit, cum ipsemet fateatur in epist. 22. ad Eustochium. se gravissimis, et diuturnis ardoribus carnis vexatum fuisse: Imo etiam eo Lutherus progreditur, ut S. Hieronymum propterea hæresis Pelagianæ accuset, quasi videlicet senserit propriis viribus, sine dono Dei pos-

(1) I. Cor. VII. 9 et 2: I. Tim. V. 14.

se aliquem vincere tentationes. Quæ tamen est manifesta calumnia, cum ibidem Hieronymus dicat se precibus ad Deum assidue instare solum pro victoria obtinenda contra tentationes.

Sed de ustione cum Lutero conveniunt Calvinus, et Petrus Martyr in commentario I. Cor. VII. distinguit enim Calvinus tria genera tentationum carnis. Unum, quod ita tentat, ut vincat, et hoc esse dicit pessimum genus ustionis, quod verissimum est. Alterum, quod ita tentat, ut statim acriter repellatur, ita ut intus jacula non penetrent, nec ulla mentis perturbatio oriatur, et has tentationes fatetur non proprie vocari ustiones, et propter has non esse nuptias necessarias, quod etiam libenter concedimus. Tertium genus esse dicit medium, cum quis videlicet tentationi non plene consentit, tamen jacula intus penetrant, et sentitur carnis delectatio et mentis perturbatio: et has tentationes proprie ustiones esse dicit, et qui eas habent, eos affirmat certa lege citari ab Apostolo ad matrimonium, ita ut peccent non nubendo.

Ubi est observandum, Calvinum non sine fraude dixisse, tertium genus tentationis esse cum quis plene non consentit, licet jacula intus penetrent; nam ad rem obscurandam posuit, plene; cum vellet dicere, tertium genus esse, cum quis nullo modo consentit, et tamen sentit acres stimulos carnis. Qui enim consentit, sive plene, sive non plene, ad primum genus pertinet secundum eorum sententiam, cum non agnoscant discrimen peccati mortalis, et venialis, sed omnem motum carnis, quantumvis involuntarium, doceant esse mortale peccatum.

Imo hoc est fundamentum præcipuum, ex quo deducunt eos, qui graviter tentantur, debere necessario uxorem ducere, quia, ut Lutherus in Epithalamio docet, non sunt certamina castitatis similia aliis certaminibus: qui enim tolerat famem, aut sitim, aut alia id genus, non peccat; at æstus libidinis sine peccato esse non potest, cum sit prohibitus omnis motus concupiscentiæ. In quo fundamento Calvinus, Petrus Martyr, et omnes alii conveniunt. Sed et fundamentum ipsum est putridum, et ædificium, quod superextruunt, facile deici potest.

Ac de fundamento quidem alibi disputandum erit, nunc S. Pauli et Augustini testi-

monium sufficiat Rom. VII: *Si quod nolo, facio, jam non ego operor illud.* » Quis, capiat mihi esse peccatum, quod ego non operor? Augustinus lib. I. de Civ. Dei cap. 25: « Quod si illa concupiscentialis inobediencia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter voluntatis legem, quasi lege sua movetur, quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis. » Sed de hoc alibi. Nunc ad rem præsentem venientes, asserimus ab Apostolo vocari homines ad matrimonium non ob solas tentationes, sive ob sensum, sed ob consensam libidinis, et per ustionem, non tentationes, sed incontinentiam, et flagitia interpretamur, ut hic sit sensus verborum Apostoli; qui omnino decrevit, aut fornicari, aut nubere, is bene facit si nubat, quia melius est nubere, quam uri, id est, quam fornicari.

Probamus hanc nostram expositionem, ex antecedentibus verbis; dicitur enim Apostolus: *Melius est nubere, quam uri*, præmisit: *Si non se continent, nubant*. Ubi per ustionem exponit ipsemet Paulus incontinentiam; Nam causam reddit cur debeant nubere qui non se continent, quod videlicet melius sit nubere, quam uri, id est, quam non continere; constat autem incontinentiam non tentationem, sed flagitium significare.

Secundo idem patet ex illis verbis ejusdem capituli: *Bonum est homini uxorem non tangere; propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat* (1). Ubi non dicit Apostolus, propter tentationem fugiendam, sed propter fornicationem fugiendam quisque suam uxorem habeat, id est, non si tentaris, sed si fornicaturus es, uxorem potius habeas.

Tertio idem probatur ex illis verbis: *Item revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram* (2). Ubi etiam non propter simplicem tentationem jubet, ut conjuges debitum invicem reddant, sed propter incontinentiam. Idem igitur significat apud Apostolum ustio, quod incontinentia.

Quarto ex illo I. Timoth. V: *Volo juniores nubere*; causam enim reddit non tentationem, sed incontinentiam: *Nullam, inquit, dare occasionem adversario maledicti causa*, id est, ne demus occasionem Gentilibus male-

dicendi vitam, et mores Christianorum: non autem possunt maledicere adversarii Christianis ob occultas tentationes, sed ob manifesta flagitia. Unde mox subjungit: *Jam enim quaedam abierunt post Satanam.*

Quinto idem probari potest exemplo ipsius Apostoli II. Corinth. XII: *Datus est mihi stimulus carnis mee Angelus Satanæ, qui me colaphizet: propter quod ter Dominum rogavi, ut auferretur a me* (1). Nec est verum quod dicit Petrus Martyr in lib. de celibatu, et votis, Apostolum impetrasse gratiam, quæ nec laberetur, nec graviter vexaretur, ipse enim Apostolus contrarium dicit, se videlicet non impetrasse quod peccabat, ut auferretur stimulus carnis. Ait enim: *Et respondit mihi Dominus, sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Unde S. Augustinus tract. 7. in Joan. et serm. 53. de verbis Domini, et alibi sæpe, hoc Pauli exemplum adfert, cum ostendere vult Deum sæpe utiliter non exaudire suorum orationes. Itaque Apostolus tentabatur magnis et diuturnis stimulis carnis, et tamen uxorem non ducebat: non igitur tentari est uri, alioqui Paulus suo ipsius judicio damnatus esset.

Sed addit Petrus Martyr, hunc locum Apostoli non necessario de tentatione carnali esse intelligendum, cum Chrysostomus per stimulum carnis dolorem capitis intelligat; alii vero persecutiones, quas patiebatur.

At hæc nimis magna negligentia, vel impudentia est, cum Chrysostomus, necnon Theodoretus, Œcumenius, et Theophylactus disertis verbis refellant eos, qui per stimulum carnis dolorem capitis interpretantur. Illud quidem est verum, hos Patres referre hunc locum ad persecutiones; tamen S. Augustinus in Psal LVIII. concione 2. contendit, stimulum carnis aliquid significare, quod verecundiam, et pudorem adferat, et quod nemo de tanto Apostolo dicere ausus fuisset, nisi ipse hoc de se confiteri non erubisset. At certe nullus est pudor, dolores capitis, aut persecutiones confiteri.

Unde etiam Theophylactus, licet exponat de persecutionibus, tamen addit, satius esse exponere de tentatione carnis: « Vel, » inquit, « quod satius est, Veneris incitamenta, quibus maxime urgebatur, expressit. » Quomodo etiam exponi posse docent Sedulius, Anselmus, et Thomas in commentario; quod

idem suadet metaphora colaphizationis; ut enim colaphus, non tam lædit carnem, quam pudorem injicit animo, ita carpalis tentatio, cui non consentitur, ruborem potius, quam detrimentum adfert. Denique adeo videtur jam recepta hæc expositio, ut vulgo tentationes carnales, stimulus carnis dici soleant.

Sed quia hic locus non omnino convincit, cum variis modis a Patribus exponatur, sunt alia duo magis perspicua I. Corinth. IX: *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo.* Et Rom. VII: *Ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati.* Et: *Non quod volo bonam, hoc ago, sed quod nolo malam.* Et: *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis mee* (2).

Quæ loca non modo S. Augustinus multis in locis, ac præcipue lib. II. retract. cap. 1. et lib. VI. in Julianum cap. 11. contendit de ipso Paulo, et aliis justis hominibus intelligenda esse: sed etiam Lutherus in assert. 2. articuli omnino affirmat non posse aliter intelligi, et probat ex laboribus omnium Sanctorum et nominatim S. Hieronymi in superandis gravissimis carnis tentationibus: « Quid, » inquit, « in vita omnium Sanctorum legimus, quam labores, vigiliæ, orationes, jejunia, quibus veluti machinis spiritualibus pugnauerunt adversus carnem, et concupiscentias corporis proprii? Quis eorum non gemit? non accusat, non laborat in carne sua, et in concupiscentiis suis? Cum ergo in his omnibus videamus illas auctoritates, caro concupiscit adversus spiritum, et condelector legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem etc. quæ causa est, ut hæc Apostolum velimus non in sua, sed in impiorum persona dicere, quæ in personis piissimorum videmus vivacissimis studiis geri? » Et infra: « Quoties ergo S. Hieronymus de incendiis libidinum conqueritur, etiam tum cum multo jejunio, et labore contra eam pugnaret, hoc est, dum esset non modo baptizatus, sed et sanctissimus? » Hæc ille. Qui ut verissime ista dicit, ita manifeste repugnat iis, quæ docuit de S. Hieronymo in Epithalamio. Hic enim eum cum Paulo jungit, et cum omnibus sanctis, concupiscentiæ strenue repugnantibus, ex quo sequitur, ut vel apud Paulum I. Corinth. VII. uri non sit tentari, sed labi in sceleræ: vel Paulus, et omnes Sancti ustionem passi sint, ac proinde contra Deum pecca-

(1) I. Cor. VII, 1 et 2. — (2) Id. 5.

(1) II. Cor. XII, 7 et 8. — (2) I. Cor. IX, 27; Rom. VII, 25 et seq. ad finem.

verint, quod matrimonium non inierint.

Accedunt sexto testimonia Patrum. Clemens Alexandrinus lib. IV. Stromatum in ipso principio, Basilidis Hæresiarchæ sectatoribus tribuit eam explicationem, quam nunc adversarii amplectantur: « Et illud, inquit, melius est nubere, quam uri, ajunt dicere Apostolum, ne animam tuam in ignem injicias, noctu, et interdum resistens, et timens, ne a continentia excidas; nam cum in resistendo occupata fuerit anima, a spe es divisa. » « Apprehende ergo, » inquit his verbis Isidorus in moralibus, « robustam mulierem, ne a Dei gratia avellaris, et cum ignem in semine excreveris, cum bona ores conscientia. » Et paulo post: « Has voces, » inquit, « adduxi ad Basilidianos reprehendendos etc. » Commentarius, qui Ambrosio tribuitur, in hunc locum: « Cum, » inquit, « voluntas calori carnis consentit, uritur; nam desideria pati, et non vinci, illustris viri est, et perfecti. »

S. Hieronymus in Apologia pro libris contra Jovinianum: « Si autem, » inquit, « se continere non possunt, et ardorem libidinis non tam continentia volunt quam fornicatione restringere, melius est nubere, quam uri, id est, melius est maritum ducere, quam fornicari. » Hæc ille. S. Augustinus lib. de sancta virginitate cap. 34: « Melius, inquit, nubere, quam urerentur, id est, quam occulta flamma concupiscentiæ in ipsa concupiscentia vastarentur, quas pœnitet professionis, et piget confessionis. » Idem S. Augustinus lib. de bono conjugali c. 10: « Mihi, inquit, videtur hoc tempore solos eos, qui se non continent, conjugari oportere, secundum illam ejusdem Apostoli sententiã: Quod si se non continent, nubant; melius est enim nubere, quam uri. »

Porro Chrysostomus visus est Petro Martyri de tentatione sola hunc locum intellexisse, sed non ita est: sic enim Chrysostomus brevissime exposuit: « Significat Apostolus quanta sit concupiscentiæ tyrannis. Hoc autem est quod dicit, si magnam violentiam pateris, et libidine incenderis, laboribus te et sudoribus libera, ne quando decidas. » Hæc ille. Ubi ustionem interpretatur tentationem, quæ ad flagitium omnino perducet, nimirum accedente ad æstum concupiscentiæ animi infirmitate; id enim significant illæ voces: « Tyrannis, violentiæ et ne decidas. » Itaque sensus est juxta Chrysostomum, si animo imbecillo es, et vis

tentationis ita urget, ut omnino sis fornicaturus, præstat, ut nubas; quem sensum clarius expressit in lib. de virginit. Et Chrysostomum secutus Theodoretus ita expressit: « Ustionem, inquit, non vocat cupiditatis molestiam, sed anime mancipationem, et ad id quod est deterius inclinationem. Quod autem dicit, est ejusmodi; melius quidem est, et vos quibus conjugalis consuetudo nondum obtigit, et vos qui conjuncti quidem fuistis, sed morte estis disjuncti, eligere continentiam. Sin autem cupiditatis impetum ferre non potestis, sed ad hoc sustinendum certamen imbecillo animo estis, quam ad ea, quæ pulchra, et honesta sunt, non habetis alacra, et ardens animi propositum, nulla lex prohibet, quo minus matrimonium contrahatis. » Hæc ille.

Denique, ut omittam cæteros, S. Thomas in commentario hujus loci, non solum affirmat ustionem hoc loco incontinentiam significare, sed etiam id confirmat ex ipsa vocis proprietate. Uri enim non calere significat, quod tentatis convenit, sed calore labefactari, ac detrimentum pati, quod minime convenit iis, qui simpliciter tentantur, sed iis, qui tentationibus superantur. Atque hinc Scriptura I. Pet. I. Eccles. II. Sap. III. et alibi comparat justos in tentationibus positos auro, quod per ignem probatur: aurum enim in igne probari dicitur, non comburi, licet valde incalcescat, quia detrimentum non patitur: paleam vero incalcescere, et comburi, quia plane corrumpitur.

Alteram nunc solutionem addam, tametsi enim per ustionem Apostolus tentationem significaret, adhuc tamen nihil adversarii obtinerent: Nam in nullo eorum locorum, quos ipsi citant, invenitur verum præceptum nubendi, sed sola permissio: falsumque est quod Calvinus lib. IV. Instit. cap. 13. §. 17. dicit, certa lege citari ad conjugium eos, qui uruntur. Primum enim forma loquendi non est imperativa: Nam non ait Apostolus, qui non continetis, nubite, sed: *Qui non se continent, nubant*; nec ait, propter fornicationem ducite uxorem, sed: *Uxorem habeat etc.*

Deinde ratio, quam Apostolus reddidit, nimirum: *Melius est nubere, quam uri*, satis indicat, verba Apostoli, non præceptum, sed permissionem continere. Ut enim Chrysostomus notat, Apostolus rationes adjungit, ne videatur legislatio, id quod ipse dixit: Ac præterea ratio ipsa non concludit, necessarium esse matrimonium, sed licitum, et per-

missum: Nam etsi melius est nubere, quam uri, tamen est quoddam tertium melius utroque, id est, continere, et ustionem inedia et lacrymis restringere. Quomodo, si quis diceret, qui non vult pugnare, fugiat, quis melius est fugere, quam occidi, is non imperaret, sed permetteret fugam; non enim prohiberet pugnare, et vincere, quod est melius, quam fugere, vel occidi.

Tertio, sicut Apostolus ait: *Qui non se continent, nubant*, ita dixit: *Iterum revertimini in idipsum*, ut enim movit incontinentes solutos, ut nubarent, ob periculum fornicationis, sic etiam movit conjugatos incontinentes, ut post aliquam feriatiorem ab opere conjugali, iterum redeant ad opus conjugale, ob periculum adulterii. At his verbis posterioribus nihil Apostolus imperavit, sed solum permisit; sic enim subjunct: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*; igitur in verbis quoque prioribus, nullum imperium, sed sola indulgentia, ac permissio est.

Ex quo intelligimus, etiam in illis verbis: *Unusquisque uxorem suam habeat*, nullum esse præceptum: Nam aut loquitur de illis, qui jam uxores duxerant, ut vult S. Hieronymus lib. I. in Jovinianum, et recte, quia sequitur paulo post: « *Dico autem inuptis, et viduis, hocum est si sic permanserint*; » aut loquitur de illis, qui non duxerant, ut Petrus Martyr contendit: si de iis qui duxerant, tunc sensus erit: *Unusquisque uxorem suam habeat*, id est, retineat etiam quoad thorum sed juxta indulgentiam, non juxta imperium, idem enim est: *Iterum revertimini in idipsum: et unusquisque suam uxorem habeat*, quoad thorum: si vero de iis loquitur, qui non duxerunt, idem erit: *Unusquisque uxorem ducat* ob fornicationem, et, qui non se continent, nubant, quod jam ostendimus, permissionem, non legem sonare. Imo a majori ducitur argumentum: Nam si, ubi est adulterii periculum, Paulus non imperat opus conjugale, sed permittit; multo magis non imperabit ubi est periculum solius fornicationis.

Quarto, si ullum esset præceptum matrimonii in verbis Pauli, maxime esset in illis I. Timoth. V: *Volo juniores nubere*, ad nullum ibi esse præceptum facile probari potest. Nam in primis pugnaret cum illis verbis ejusdem Apostoli: *Volo omnes esse sicut meip-*

sum (1), id est, continentes; ista enim apertissime pugnant, volo omnes continere, et volo quosdam nubere. Idem enim est ac si diceret, volo omnes continere, et non volo omnes continere. Neutrum igitur Apostolus jubet, sed absolute optat, unum, id est, omnes continere, et tamen alterum permittit cedens infirmitati quorundam, id est, nubere. Præterea non solum Paulus dixit: *Volo juniores nubere*, sed addit: *Filios procreare, matresfamilias esse etc.* Si ergo cum ait: *Volo juniores nubere*, imperat nuptias, etiam cum ait volo eas *Filios procreare, et matresfamilias esse*, imperat, ut liberos habeant, proinde si steriles fuerint, peccabant in Apostolice legem. Quod sane nemo nisi stultus concederet.

Addo ultimo testimonia Patrum. Ac locum quidem illum: *Qui non se continent, nubant*, jam audivimus Theodoretum ita exponentem, nulla lex prohibet, quo minus matrimonium contrahatis; quod idem et alii docent. Locum autem istum: *Volo juniores nubere*, ita exponit Chrysostomus: « *Volo quia ipsæ volunt.* » Et infra: « An vero matrimonium precipi? absit. Sed neque prohibet. » Et infra: « Prohibet igitur ab hujusmodi viduis, atque deterret, non quod adolescentulas esse viduas nolit, sed quod adulteras fieri vetet. »

S. Ambrosius utramque locum exponit simul in lib. de viduis: « Non puto, inquit, quod juniores revocandas putari a viduitatis affectu, maxime cum dixerit: *Melius est nubere, quam uri*: Nam utique pro remedio nuptias suasit, ut peritura sanetur, non pro electione præscripsit, casta et continens quod sequatur. » Et in fine libri: « Sed nec vidua præceptum accipit, sed concilium. » S. Hieronymus in epist. 11. ad Ageruchiam de Monogamia: « Vult, inquit, Apostolus alterum matrimonium, cum ait: *Volo juniores nubere*, præferens digamiam fornicationi, secundum indulgentiam dumtaxat, non secundum imperium. » Augustinus lib. de bono viduitatis cap. 8: « Quod, inquit, dicit: *Volo juniores nubere, nuptiarum bonum Apostolica sobrietate, et auctoritate commendat*; non procreandi officium etiam eis, quæ continentiam bonum capiunt, tanquam ad obsequium legis imponit. » Et paulo ante: « Idem dixerunt de illo loco, qui non se continent, nu-

(1) I. Cor. VII, 7.

bant, nimirum remedium ostendi, non legem figi. »

Sed adferamus nunc tandem solutionem tertiam. Dico igitur, ista omnia, quæ ex Apostolo adversarii obiciunt, sive permissionem sonent, ut nos probavimus, sive præceptum, ut ipsi volunt, pertinere solum ad homines liberos, non autem ad eos, qui votis jam obligati sunt. Nam de ea quæ habet votum continentiam, non potest recte dici: *Quæ non se continet, nubat; melius est nubere, quam uri.* Nam utrumque est malum, et nubere, et uri; imo pejus est nubere, quidquid reclamant adversarii, præsertim ei, quæ habet votum solemne.

Nam quæ uritur, aut non peccat si ustio solum tentationem significat; aut peccat solum contra temperantiam, et contra votum, si fornicationem significat: quæ vero nubit post solemne votum, peccat contra temperantiam, contra votum, et contra ipsum conjugium, cum sub nomine conjugii tegat perpetuum sacrilegium. Quæ autem nubit post votum simplex, illa verum matrimonium contrahit, tamen aliquo modo magis peccat, quam quæ fornicatur, quia reddit se impotentem ad servandum votum, quod non facit, quæ fornicatur.

Secundo, ei, quæ virum habet, et sive, quod ille perpetuo ægrotet, sive quod perpetuo absit, non potest ab eo debitum conjugale petere, etiamsi gravissime uratur, non potest dici, si non se continet, nubat; melius est nubere, quam uri. Sed necessario dicendum illi est, ut servet fidem conjugii, et orationibus et jejniis pugnet contra usionem. Id quod ne adversarii quidem negare audent. Non igitur Apostolus ea verba dixit omnibus, qui uruntur, sed solum iis, qui soluti, ac liberi sunt: et si ligati censentur ii, qui fidem conjugii dederunt, cur non ii, qui dederunt Deo?

Tertio ex Patribus S. Ambrosius ad virginem lapsam cap. 5: « Dicit aliquis, inquit, melius est nubere, quam uri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Cæterum, quæ se sponpondit Christo, et sanctum velamen accepit, jam nupsit, jam immortalis juncta est viro. Etiam si voluerit nubere communi lege connubii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. »

S. Hieronymus lib. I in Jovinianum: « Si nupsit, inquit, virgo non peccavit; non illa virgo que semet Dei cultui dedicavit; harum enim si qua nupsit, habebit dam-

nationem, quia primam fidem irritam fecit; virgines enim quæ post consecrationem nupsent, non tam adulteræ sunt, quam incestuæ. »

S. Augustinus lib. I. de adulterinis conjugii cap. 15: « Illis, inquit, qui se non continent, utique expedit nubere, et quod licet, expedit: quæ autem voverint continentiam, nec licet, nec expedit. » Et lib. de bono viduitatis cap. 8: « Proinde, inquit, quæ se non continent, nubant, antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voveant, quod nisi reddant, jure damnantur. »

Gregorius in lib. pastorali par. III. admonitionis 28: « Scriptum est, inquit, melius est nubere, quam uri, sine culpa quippe ad conjugium veniunt, si tamen necdum meliora voverint. »

S. Joannes Chrysostomus in lib. de virgin. cap. 39: « Viduæ, inquit, omnino si voluerit, potestatem nubendi facit, et eam, quæ conjugio mortuo se in sequens tempus Deo consecrarit, si postea nupsit, vehementer accusat, ut quæ fidem Deo datam post sefellerit. Non his ergo, sed illis dixit, si se non continent, nubant; melius est enim nubere, quam uri. » Idem Chrysostomus hom. 19. in priorem ad Corinthios, exponens illud: « Si nupsit virgo, non peccavit: » Non de ea, inquit, quæ sibi elegerit virginitatem loquitur, quippe quæ jam peccavit. » Quod idem habent Theodoretus, Theophylactus, Œcumenius in eundem locum, et Epiphanius heres. 61.

CAPUT XXXI.

Solvitur tertia obiectio.

Obiectio tertia, eaque omnium gravissima, sumitur ab iis locis, qui docent, continentiam esse donum Dei, quod non omnibus detur. Quod argumentum etsi solvimus breviter in disputatione de coelibatu sacerdotum, hoc tamen loco accuratius solvendum est. Loca præcipua sunt quatuor Sapient. VIII: *Nemo potest esse continens, nisi Deus det.* Matth. XIX: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est.* Et infra: *Qui potest capere, capiat.* I. Corinth. VII: *Volo autem*

omnes homines esse sicut meipsum, sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, unus sic, alius autem sic. Et infra: *Qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, et hoc judicavit in corde suo servare virginem suam, bene facit* (1). Quem locum tractans S. Hieronymus lib. I. in Jovinianum dicit, quosdam habere necessitatem nubendi, aut scortandi.

Ex his locis ita argumentantur: Nemo debet vovere, nisi id, quod certo scit se posse solvere; alioqui exponit se periculo violandi votum, et proinde temere vovet, et Deum offendit: *Displicet enim illi infidelis, et stulta promissio.* (2) At nemo potest certo scire, an poterit perpetuo continere, cum id non possit sine dono Dei, nec possit ulla ratione scire, an habeat illud donum, et multo minus an sit perpetuo habiturus, ut Scripturæ allate ostendant; nemo igitur potest, nisi temere, et imprudenter, perpetuam continentiam vovere. Ex qua ratione illud etiam deducunt, eos, qui jam voverunt, posse, ac debere votum suum rescindere, quia ea, quæ non sunt in nostra potestate, non sunt materia voti.

Addit Petrus Martyr similitudinem. Si quis enim voverit se perpetuo ministraturum pauperibus, ac deinde paulo post in morbum incidat, certe non tenebitur voto suo, quia quod erat ei possibile cum vovit, jam illi impossibile factum est; igitur et ille, qui continentiam vovit, si incidat in morbum concupiscentiæ, non tenebitur amplius voto suo. Neque satis est dicere, posse istum orare Deum, et petere continentiam; Nam etiam qui ægrotat corpore, posset orare Deum, et petere sanitatem, et tamen si non impetrat, ut sæpe accidit, liber a voto suo est.

Respondemus, continentiam, et donum esse Dei, et tamen in arbitrio, et potestate hominis positam, quorum alterum adversarii affirmant, alterum negant. Et igitur observandum, multa esse genera donorum Dei. Quædam enim dantur homini sine ejus cooperatione, qualia sunt robor, sanitas, pulchritudo, prophetia, linguarum aut miraculorum gratia, et omnes habitus, quos Deus infundit, et hæc stultum esset asserere esse in nostra potestate, aut pendere ex humana electione, ita, ut possit ea habere quicumque

velit. Atque ad hoc genus donorum revocant adversarii continentiam; disertis enim verbis Petrus Martyr dicit: « Idem esse, statuere an velis continere, et an velis prophettare. »

Aliud genus doni consistit in auxilio divino, sine quo non faceremus id, quod cum eo auxilio facimus, sic enim credere, sperare, diligere, perseverare, patientem esse, vincere tentationes dicuntur, et sunt verissima Dei dona, quia nisi Deus gratia sua nos præveniret excitando, et adjuvaret dirigendo, protegendo, et cooperando, nihil boni faceremus; et tamen ista ipsa opera pendent ab electione humana, et sunt in nostra potestate, quia Deus licet juret, non tamen cogit, neque necessitat; et licet homo sine Dei auxilio non possit quidquam boni facere, absolute tamen dicitur posse, quia sufficiens auxilium, ut quis operetur, aut saltem, ut possit majus auxilium petere, nunquam deest, alioqui non peccarent homines non credendo, non sperando etc. Ad hoc genus donorum continentiam pertinere dicimus.

Ubi præterea est notandum, quod sicut circa fidem, penitentiam, perseverantiam, aliosque actus bonos, ita etiam circa continentiam duplex gratia, sive auxilium distinguuntur: Unum sufficiens, quod omnibus datur saltem pro loco, et tempore; quo auxilio non tam fit ut operemur, quam ut operari possimus; Aliud autem efficax, quo re ipsa operamur. Atque hoc posterius est donum singulare, quod non omnibus datur; soli enim illi donum fidei habent, qui re ipsa credunt, soli illi donum habent perseverantiam, qui re ipsa perseverant, soli illi donum habent continentiam, qui re ipsa continent, quos notum est non esse multos, nedum omnes, et de hoc dicitur: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est* (3). Et simul est verum, omnes, qui volunt, posse continere, quia sufficiens auxilium ad continentium, aut ad gratiam impetrandam nulli denegatur. Sicut etiam de fide scriptum est: *Non omnium est fides* II. Thess. III. (4) et tamen omnes credere possunt si volunt, cum prædicatur Evangelium, alioqui non peccarent, qui non crederent. Quid intersit inter hæc auxilia, non est hujus loci explicare, sed in disputatione de gratia, et libero arbitrio, si Deus annuerit, explicabitur.

(1) Sap. VIII. 21; Math. XIX. 11 et 12; I. Cor. VII. 7 et 37. — (2) Eccl. V. 3. — (3) I. Math. XIX. 11. — (4) II. Thess. III. 2.

His jam notatis, probandum est, continentiam donum Dei esse, et tamen in arbitrio nostro positam. Quod sit donum Dei, Scripturæ allatæ clarissime ostendunt, nec adversarii id negant: quod autem sit in potestate nostra, præveniente, ut diximus, et comitante gratia, his argumentis confirmamus.

Primo testimonio earumdem Scripturarum: nam Math. XIX. illa verba: *Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum caelorum* (1), aperte indicant arbitrii libertatem. Si enim continentia ita esset donum Dei, ut ab hominis electione non penderet, dicendum fuisset, sunt eunuchi, qui sunt facti a Deo, non autem, qui se castraverunt: Ideo enim de abscessis dicitur, sunt enim eunuchi, qui sunt facti ab hominibus, non autem qui se castraverunt, quia illa abscessio est opus alienum, non proprium. Præterea, si donum continentia simile est dono prophetia, linguarum, sanitatis, atque aliis ejusmodi, cur non dicimus, sunt Prophetae, qui se ipsos Prophetae fecerunt, sicut dicimus, sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt?

Secundo illa verba: *Qui potest capere, capiat*, cohortationem ad continentiam habent, ut, præter sanctos Patres, etiam Petrus Martyr testatur in lib. de coelibatu et votis. Sic etiam illa verba Pauli prioris epist. ad Corinth. VII: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do* (2), cohortationem continentem, eodem interprete Petro Martyre. At quis, rogo, sapiens hortaretur unquam ad id, quod non est in potestate? Num, quis unquam hortatus est homines, ut Prophetae fiant, aut robusti ex debilibus, proceri ex parvis, formosi ex deformibus?

« Sed, inquit Martyr, istæ cohortationes dantur iis tantum, qui donum Dei habent. » Contra, qui donum habent, ipsorum sententia, non possunt non continere. Scribit enim Martinus Bucerus, qui Petro Martyri instar oraculi esse solet, in illud Math. XIX: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est*. Sicut valde famelicus non potest non avide cibum somere, si offeratur ei: sic non posse non continere ab uxore ducenda, qui donum id a Deo susceperit. Si igitur, qui donum non habent, non possunt continere; qui habent, non possunt non continere; qui sunt illi, quos Christus et Apostolus ejus ad continentiam cohortantur?

Tertio, illa verba I. ad Corinth. VII: *Quod vult, faciat; non peccat, si nubat* (3); liberam homini optionem dant eligendi conjugium, aut coelibatum; Quomodo ergo non est in arbitrio hominis positum, ut contineat, si velit? Non enim de rebus impossibilibus ulla deliberatio esse potest.

Quarto, continentes, ac coelibes in Scripturis laudantur, et præmiis afficiuntur, ut satis probatum est in disputatione de conciliis Evangelicis, ex testimonio Isa. LVI. de Eunuchis, quibus promittitur, *nomen melius quam filiis et filiabus*. Et ex Apocalyp. cap. XIV. ubi *Virgines cantant canticum novum, quod nemo alius cantare potest*. Et ex illo Sap. III: *Bonorum laborum gloriosus est fructus, etc.* (4) At nullum præmium, nullam laudem merentur opera, quæ non sunt in nostra potestate, ut omnes consentiant: Nec enim præmio afficiuntur, qui prophetant, qui linguis loquuntur, qui morbos curant, qui demones eiciunt, quia hæc solus Dei dona sunt: igitur continentia non solum est donum Dei, sed etiam libera hominis actio.

Quinto, a simili, non minus donum Dei est credere, quam continere. Nam de fide scriptum est. Joan. VI: *Nemo potest ad me venire, nisi Pater traxerit eum*. Et in Actis Apostolorum cap. XIII: *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam*. Et ad Ephes. II: *Gratia estis salvati per fidem, hoc non ex vobis, Dei enim donum est*. Ad Philipp. I: *Vobis datum est, ut in eum credatis*. Et II. ad Thess. ult: *Non omnium est fides* (5). At nihilominus credere possunt omnes, qui volunt, et recte hortamur omnes ad fidem, et sine ulla temeritate promittunt omnes in Baptismo, se fidem Christianam conservaturos usque ad mortem: igitur et continere possunt omnes, qui volunt, et recte hortamur omnes ad continentiam; et sine temeritate multi promittunt Deo, se continentiam perpetuam servaturos.

Respondent, discrimen esse inter fidem et continentiam, quod illa sit necessaria ad salutem, hæc non item. Unde monere solemus, ut facit S. Hieronymus in comment. cap. XIX. Math. ut quisque exploret vires suas, antequam voveat continentiam, non autem monemus, ut quisque exploret vires suas antequam credat.

At facile hoc refellitur; nam potissima causa, cur votum continentia temerarium assentit ab adversariis, non est, quia continentia non sit res necessaria, sed quia res impossibilis, sine peculiari Dei dono, quod non omnibus datur. Alioqui multa non necessaria sine ulla temeritate voveri possunt, ut notum est. Si igitur hæc potissima causa æque locum habet in fide atque in continentia, ut ex Scripturis demonstravimus, cur temere promittitur continentia, et non temere promittitur fides?

Adde, quod non est verum, debere eum, qui vult vovere continentiam, explorare vires suas, et non debere explorare vires suas, qui vult fidem Christianam amplecti. Nam Dominus Luc. XIV. monet eos, qui volunt ad se venire, id est, legem ac fidem suam suscipere, ut imitentur eos, qui volunt turrim edificare, qui prius computant, si habent sumptus ad perficiendum; necnon eos, qui bellum gesturi sunt, qui prius cogitant, si possint cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit. Unde et Ecclesia explorat Catechumenos, an habeant plenum et stabile propositum perseverandi in fide et lege Christiana, quia pejus est a fide deficere, quam fidem numquam recipere. Ad quem finem ex antiquissima consuetudine in Quadragesima fiunt aliquot scrutinia Catechumenorum, qui in Paschate baptizandi sunt. De quibus vide, si placet, Aleuinum in lib. de officiis divinis, cap. de Sabbato sancto.

Hoc solum interest inter fidem et continentiam, quod, qui explorans vires suas, non judicat se habere sufficientes vires ad continentium, potest nubere, quia continentia non est necessaria ad salutem, quamquam etiam potest procurare vires majores per orationem: qui autem judicat, se non habere sufficientes vires ad perseverandum in fide et lege Christi, is non potest propterea licite non amplecti fidem et legem Christi, quæ necessaria est, sed debet vires majores a Deo petere, quas sine dubio habebit, si fideliter petat.

Sexto, probatur ex absurdo, quod ex adversariorum sententia sequitur. Nam si continere non possint omnes, qui volunt, sequitur, multis hominibus nullum peccatum esse fornicari aut moechari. Nam si quis, antequam uxorem ducat, gravissime urgeatur stimulus carnis, et donum continentia forte non habeat, quid ager? fornicabitur im-

pune? « Habet, inquit, paratum remedium, ducat uxorem. » Sed quid, si non statim inveniat? Nec enim uno die contrahuntur matrimonia, imo multi menses plerumque intercedunt inter sponsalia, et nuptias. Ad hæc, si jam duxit, sed forte abest procul ab ea, ut sæpe contingit, aut ea morbo gravi, et diuturno laborat, ita ut non liceat viro debitum petere conjugale, quid ager? moechabitur, si forte uritur, et donum continentia se habere non videt? « Non licet, inquit, moechari: idcirco, qui ejusmodi est, pro continentia dono Deum exoret; non enim negabit ille, quod fideliter petit. »

Sed cur, quæso, non idem facere poterit, qui continentiam vovit, si forte uratur, et donum se habere non videat? Respondent, magnum esse discrimen inter continentiam ab adulterio, vel fornicatione, et continentiam ab uxore. Illa enim necessaria est, et a Deo imperata, idcirco numquam Deus eam petentibus negat. At continentia ab uxore nec necessaria est, nec imperata; ideo non semper conceditur, etiamsi petatur. Addit Petrus Martyr in lib. de coelibatu et votis, coelibatum non esse petendum a Deo absolute, sed solum sub conditione, si expediat ad majorem ejus gloriam, sicut petimus sanitatem, opes, et similia, quæ non sunt necessaria ad salutem. Joannes Calvinus lib. IV. Instit. cap. 13. §. 17. dicit, nostrum non esse fiduciam habere obtinendi a Deo specialis doni, quale est coelibatus. Martinus Bucerus in cap. XIX. Matthæi, clare affirmat, non esse petendum coelibatum à Deo ab iis, qui nesciunt, an Deus velit illum eis dare. Ratio autem eorum est, quia oratio debet nasci ex fide, fides autem niti debet promissione Dei; promissio vero nulla est, qua coelibatum perpetuum alicui certo promiserit. Ita impii et impuri isti homines, non modo coelibatum oppugnant, sed etiam viam sibi, et aliis ad eum præcludunt.

Sed facile est ratunculæ istas refellere: Nam etsi promissio particularis deest, sufficit tamen promissio generalis: *Petite et accipietis* Luc. XI. Et: *Si quid petetis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, Joan. XIV, XV, et XVI. Alioqui enim, si requiretur particularis promissio, nec Fides, nec Spes, nec Dilectio, nec Continentia conjugalis, nec alia virtus peti posset: nusquam enim exstant promissiones horum donorum in particulari.

(1) Math. XIX. 12. — (2) I. Cor. VII. 25. — (3) I. Cor. VII. 37. — (4) Isai LVI. 5; Apoc. XIV. 3; Sap. III. 15. — (5) Joan. VI. 44; Act. XIII. 48; Ephes. II. 8; Philipp. I. 29; II. Thessal. III. 2.

Porro generales promissiones requirunt quidem certas conditiones: non enim quod quisque peti, semper impetrat, cum sepe contingat minus utilia, et minus bona peti, quae Deum nullo modo dare conveniat: sed conditio, quae requiritur, non est, ut adversarii fingunt, ut res, quae petitur, sit necessaria ad salutem, vel imperata. Id enim nulla ratione, vel auctoritate confirmant, sed est, ut id, quod petimus, sit secundum ejus voluntatem; sic enim docet nos S. Joannes in epist. I. cap. V. Haec est fiducia, quam habemus ad Deum, quia quodcumque petierimus secundum ejus voluntatem audit nos. Non solum autem est secundum ejus voluntatem id, quod est necessarium ad salutem, sed etiam id, quod est utile, et utilius, quam ejus oppositum; neque id solum, quod ipse imperavit, sed etiam quod consuluit, et laudavit, et cui praemium maximum promisit. Talem autem esse coelibatum, supra multis docuimus.

Sanctus Augustinus tract. 102. in Joannem, explicans quid sit, quod Deus petentibus in nomine Christi non negat, dicit esse id, quod conducit ad aeternam salutem, nec addit, oportere esse necessarium, aut imperatum.

Probatur ultimo, coelibatum esse in potestate nostra, Dei gratia adjuvante, ex testimonio Patrum. Tertullianus lib. de Monogamia, prope finem, explicans locum illum, Non omnes capiunt verbum hoc: « Elige, inquit, quod bonum est; si non potes est quia non vis. Posse enim si velis, ostendit, quia tuo arbitrio utrumque reliquit. »

Origenes in commentario ejusdem loci: « Qui vult, inquit, capere verbum, quod de castitate positum est, petat: credens dicenti, et accipiet, non dubitans de illo, quod dictum est: Omnis qui petit, accipit. » Hieronymus in eundem locum: « His, inquit, datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui, ut acciperent, laboraverunt. Omni enim petenti dabitur, et quaerens inveniet, et pulsanti aperietur. » Gregorius Nazianzenus orat. 31. in hoc Evangelii cap. de tribus Eunuchorum generibus: « Cum audis, inquit, quibus datum est, adde, datum esse iis, qui volunt, et assentiantur. »

Ambrosius lib. III. de virginibus: « Dominus, inquit, qui seiret praedicandam omnibus integritatem, imitandam paucis; non omnes, inquit, capiunt verbum istud. » Et lib. de viduis: « Sunt, inquit, Spadones, qui

se castraverunt propter regnum caelorum; sed hoc non omnibus imperatur, sed ab omnibus flagitur. » Et infra: « Scit Creator omnium affectus esse varios singulorum, et ideo praemii virtutem provocat, non infirmitatem vinculis alligavit. » Haec ille. Ubi vides, continentiam omnibus praedicari, ab omnibus flagitari, nimirum, si ipsi velint praemia ejus consequi.

Joannes Chrysostomus in comment. ejusdem loci: « His, inquit, datum est, qui sponte id eligunt; quod ideo dixit, ut ostenderet superiore nobis auxilio opus esse, quod quidem omnibus paratum est, si volumus in hac lucta evadere superiores. »

Augustinus in Psalm. CXXXVII. in illud, Votum vovit Deo Jacob: « Ipse David, inquit, vovit, tamquam in potestate habens, et rogat Deum, ut impleat, quod vovit: est devotio voventis, sed est humilitas deprecantis. Nemo praesumat viribus suis reddere, quod voverit. Qui te hortatur ut voveas, ipse adjuvat, ut reddas. » Et lib. VI. Confess. cap. 11. « Utique dares, inquit, nimirum continentiam, si gemito interno pulsarem aures tuas. » Denique, idem Augustinus lib. II. de adulterinis conjugis, cap. 10, 13 et 20, ex professo docet, possibilem esse continentiam omnibus, etiam illis, qui nihil de ea cogitantes, in ejus servanda necessitatem inciderunt. Quod idem adhuc fusiuse docet Basilius in lib. de virginit. ultra medium. Ex his ad loca Scripturae, initio posita, facile erit respondere.

Ille igitur locus primus Sap. VIII: *Nemo potest esse continens, nisi Deus det*, de continentia in genere accipi debet, ut non solum virginalem, aut vidualem, sed etiam conjugalem comprehendit. Is enim, qui haec verba dicit, Salomon est, qui quidem non virgo, aut viduus, sed maritus erat, ac proinde maritalem continentiam a Deo petebat. Quocirca non habemus ex hoc loco, continentiam ita esse donum Dei, ut non possit esse omnibus communis. Nam etiam ex adversariorum sententia, continentiam conjugalis ab omnibus haberi potest, modo eam a Deo petant; idcirco enim sequitur: *Adiit Deum, et deprecatus sum.*

Ille alius locus Matth. XIX: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est*, majore explicatione indiget. Adversarii continentiam illud, *Nos omnes capiunt*, hunc habere sensum: Non omnes sunt capaces continentiae ab uxore, sed ii soli, qui habent pecu-

liare donum. Ex quo sequitur, ut qui non habent donum, vere non possint continere. Colligunt vero hunc sensum ex voce Graeca *χρησται*; nam *χρησις*, non significat capere, id est, apprehendere, quomodo dicimus cape librum, cape plenum, sed capere, id est, capacem esse, quomodo dicimus, hydria haec tantam aquae capit, ut metretam unam, vel alteram, ut Evangelium loquitur.

At falluntur adversarii ambiguitate hujus vocis. Nam verbum *χρησις*, et Latinum capio, interdum significat naturalem potentiam ad capiendum, quam qui non habent, dicuntur proprie incapaces; interdum tamen significat actualem, seu voluntariam capacitatem, quae ex libero arbitrio pendet, et qui eam non habent, non dicuntur incapaces, sed dicuntur non capere. Exempli gratia, locus angustus recte dicitur incapax multarum rerum, et similiter pueri, qui nondum apti sunt naturaliter ad fraudes neccendas, dicuntur doli incapaces. At qui aliquid non intelligit, quia non attendit, aut quia non est qui eum doceat, is non dicitur incapax, tametsi nondum capiat, quod dicitur. Et similiter qui consilium aliquod non admittit, quia ab alio jam est persuasus ad aliud, dicitur quidem non capere illud consilium, non tamen non esse capax, sive non posse illud admittere, si velit. Et in hac significatione accipitur hoc loco; significat enim non omnes intelligere practice, id est, non admittere, non persuaderi, non approbare quod dictum est, non expedit nubere.

Quod autem hoc ita sit, probatur primo, quia si capere hoc loco significaret esse capacem, inepte Dominus addidisset: *Qui potest capere, capiat*. His enim verbis adhortatur Dominus ad continentiam, ut Petrus Martyr fatetur, et omnes interpretes docent. At qualis adhortatio est, qui potest esse capax, sit capax? Praeterea, si de capacitate hic ageretur, et vellet Dominus, ut adversarii contendunt, ostendere, non omnes esse capaces continentiae, ac proinde illis necessarium esse nubere, ratio illa (sunt enim Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt etc.) nihil plane ad rem faceret, imo contrarium potius probaret. Nam si dicas, quidam continent vitio naturae, ut frigidi; quidam aliena crudelitate, ut ab hominibus castrati; quidam propria voluntate, ut qui propter Dei cultum coelibes vivunt, non ergo omnes possunt continere: certe non rectius colliges, quam si diceres: Quidam vi tracti

currunt, alii currunt sponte, non igitur omnes possunt currere. At contra rectissime colligeres: Multi necessitate continent, multi voluntate; igitur credibile est, omnes continere posse, si velint.

Quocirca S. Joannes Chrysostomus in commentario hujus loci recte docet, Christum per hanc similitudinem Eunuchorum probare voluisse, facile et utile esse abstineri a nuptiis, et proinde non recte judicare eos, qui non capiunt, id est, non suscipiunt et approbant verbum hoc. Nam si multi abstinent, sine ulla spe majoris boni, ut Eunuchi corporales, quanto facilius erit abstineri proposita spe excellentissimi praemii et fulgidissimae coronae? Adde ultimo testimonia Patrum, quae paulo ante citata sunt.

Illud autem: *Qui potest capere, capiat*, duobus modis potest exponi. Primo, ut loquatur Dominus de potentia proxima, quam non habent, nisi illi, quibus jam Dominus inspiravit desiderium efficax continendi, ut sensus sit: *Qui potest capere, capiat*, id est, qui Dei dono sentiunt sibi intus persuaderi, ut contineant, approbent verbum hoc. Ita videntur hoc dictum intellexisse Hieronymus in hunc locum, et Augustinus lib. II. de adulterinis conjugis cap. 19. sed non debet hinc deduci, ergo non omnes possunt continere. Nam etiamsi non omnes habent potentiam proximam, tamen habent remotam, et possunt, si velint, precibus impetrare potentiam proximam, id est, vires ad continentiam: sicut de fide dicitur Joan. VI. *Nemo potest ad me venire, nisi Pater traxerit eum*. Addi enim potest: *Qui potest venire, veniat*, id est, qui trahitur, veniat; qui autem non trahitur, oret, ut trahatur.

Secundo, dicit potest, hunc locum habere eundem sensum cum illo Matth. XIII. *Qui habet aures audiendi, audiat*, non enim vult Dominus dicere, non omnes habere aures, sed monet omnes, ut utantur facultate, quam habent. Quomodo solemus dicere: *Qui habet oculos, videat*; qui habet mentem, judicet; sic igitur et hoc loco Dominus dicit: *Qui potest capere, capiat*, id est, qui habet mentem et iudicium sanum, intelligat, judicet, approbet verbum hoc, quod dictum est: *Non expedit nubere.*

Jam vero tertius locus: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo, unus sic, alius autem sic*, I. Cor. VII. non habet difficultatem; nam Apostolus vocat donum Dei non solum continentiam virginalem, sed etiam conju-

galem. Donum enim Dei est, quod aliqui eligant virginitatem, et similiter, quod aliqui eligant matrimonium, et in eo caste perseverent. Sed quomodo cum his cohaereat, quod in potestate nostra sit continere, et caste vivere, jam antea exposuimus.

Postremus locus non facit ad propositum: Nam cum Paulus ait: *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, et hoc iudicavit in corde suo servare virginem suam, bene facit: dupliciter accipi potest nomen, Virginis.* Uno modo, pro ipsa virginitate, ut accepit S. Hieronymus lib. I. in Jovinianum. Alio modo, pro filia virginem, ut exponit Epiphanius haeres. 61. Item comment. Ambrosii, Theodoretii, Theophylacti, et aliorum fere omnium.

Prima expositio non est probabilis, est enim inaudita, ut virgo accipiat pro virginitate. Neque in hac re quaestiones habemus cum adversariis: Nam Joannes Calvinus, Petrus Martyr, Erasmus, et alii in hunc locum, per virginem, filiam virginem intelligunt, non virginitatem. Si tamen admitteretur prior illa expositio, per necessitatem non oporteret intelligere necessitatem absolutam conjugii, sed conditionatam. Nam, ut eo loco S. Hieronymus dicit, qui nolunt continere, illis necesse est, aut uxorem ducere, aut scortari, absolute tamen neutrum est necessarium. Si vero accipiat expositio posterior, quae vera et germana est, per necessitatem non erit opus accipere necessitatem conjugii, ob carentiam doni continentiae, de qua necessitate hic agimus; sed necessitatem extrinsecam, quae ad rem praesentem non pertinet. Dicitur enim pater habere necessitatem jungendi filiam matrimonio, si ipsa nolit vivere in coelibatu, vel, si ipse servus sit, et cogatur a Domino filiam elocare: et contra dicitur, habere necessitatem servandi filiam virginem, si vel ipsa nolit nubere (neque enim ad id cogi potest) vel si non inveniat, qui eam velit. Sed si nulla talis necessitas adsit, liberum erit patri statuere de filia, ut voluerit: sed si jungat eam matrimonio, bene faciet, si non jungat, melius faciet, ut Apostolus ibidem scribit. Haec de locis scripturae propositis.

Ad eam vero similitudinem, quam Petrus Martyr posuit de eo, qui vovit ministrare aegrotis, et postea non fecit, quod in morbum ipse incidit, respondetur, non esse simile hoc votum voto continentiae. Primum

enim, iste non peccat non implendo votum, is non habet voluntatem implendi votum, quia voluntatem habet promptam et paratam ad votum implendum, non enim vult aegrotare, sed cogitur. At qui ob morbum concupiscentiae ducit uxorem post votum, is non habet voluntatem implendi votum, sed habet contrariam, id est, non implendi; implicat enim contradictionem, quod quis velit continere, ut vovit, et velit uxorem ducere.

Deinde, aegritudo corporalis non pendet a voluntate aegrotantis, incontinentia vero pendet. Non enim potest recte dici, Nemo aegrotat, nisi qui vult. At rectissime dicitur; Nemo fornicatur, nisi qui vult. Obediunt enim membra corporis ad nutum voluntatis.

Denique, sanitas corporalis non est bonum absolute petendum, quia saepe melior est aegritudo ad vitam aeternam consequendam, quam sanitas. Unde nullum exstat consilium Evangelicum de tuenda sanitate, propter regnum caelorum. At continentia absolute peti potest, et infallibiliter conceditur, si aliunde non sit defectus in oratione, quia est bonum ad vitam aeternam longe utile, quam matrimonium, et propterea consultatur et commendatur passim in Scripturis.

CAPUT XXXII.

Solvitur quarta obiectio ex ratione naturali.

Diluendae sunt objectiones, quas adversarii sumunt ex variis incommodis, quae videntur nasci ex coelibatu. Prima ratio. Coelibatus natura ipsi repugnare videtur, quae frustra sexuum diversitatem et vim generativam molita erit in homine, si melius est coelibem esse, quam conjugatum.

Haec ratio Joviniani est, et jam olim a S. Hieronymo lib. I. in Jovinianum, refutata. Sed quia rursus a Luthero in sermone de matrimonio, et ab Erasmo in Encomio matrimonii revocata in lucem est, respondemus, non esse frustra vim generativam, et sexuum diversitatem, etiam si permulti ea non utantur. Ea siquidem, quae propter bonum speciei instituta sunt, non dicuntur frustra, si a quibusdam individuis exerceantur, etiam si a multis aliis non exercentur,

alioqui enim omnes herbae, omniaque poma cum seminibus nascuntur, et tamen paucissima ex eis feruntur.

Secunda ratio. Si omnes continerent, mundus periret: non igitur oportet omnibus continentiam predicari.

Respondent Patres, non esse periculum, ut omnes continere velint; semper enim plures erunt imperfecti, quam perfecti, et ideo oportere omnibus predicari, ut saltem pauci id faciant. S. Hieronymus lib. in Jovinianum: « At dices, inquit, Si omnes virgines fuerint, quomodo stabit genus humanum? Noli metuere, ne omnes virgines fiant. Difficilis res est virginitas, et ideo rara, quia difficilis. »

Aliam solutionem adfert S. Augustinus, cap. 10. de bono conjugali: « Novi quosdam, qui murmurent, Quid si omnes velint ab omni concubitu abstinere, unde subsistet genus humanum? Utinam omnes hoc velint! Multo citius Dei civitas completeretur, et acceleraretur terminus saeculi. » Haec ille. Quod etiam clarius docet libro de bono viduitatis, cap. 23. unde et Apostolus dixit in priori epist. ad Corinth. VII: *Volo omnes esse, sicut meipsum* (1), id est, coelibes. Quod certe non dixisset, si non liceret omnibus coelibatum eligere, etiamsi mundus finendus esset.

Ex quo intelligimus, non esse certam opinionem eorum, qui dicunt, si soli essent in mundo Monachi et Sanctimoniales, debere eos conjugii matrimonio ad speciem conservandam. Possent enim ejusmodi credere mundi finem adesse, ac proinde non tenerent votum violare, ut speciem propagarent. Si tamen quis defendere velit, quod nonnulli probabiliter docent, teneri ad conjugium homines in extrema illa necessitate conservandi generis humani, non esset cur votum timeret. Vota enim non possunt praescribere contra legem divinam.

Tertia ratio. Ex coelibatu tot Monachorum, Sacerdotum, et Sanctimonialium, laeditur Christiana Respublica, siquidem minuitur numerus Christianorum, nec potest commode resisti multitudini infidelium.

Respondet S. Ambrosius lib. III de virginibus: « Nonnullos, inquit, dixisse audivi, quod periret mundus, defectu generis humanum, conjugia lahefacta sunt. Quaero, quis tandem quaesivit uxorem, qui non inveniret? » Et

caetera, quae apud eum legere poteris. Sed certe hoc tempore, si qua causa est paucitatis Christianorum, et multitudinis infidelium, ea non coelibatus, sed monogamia est. Turcae siquidem habent etiam suos quosdam religiosos, qui coelibes esse coguntur; sed ideo valde multiplicantur, quod plures simul uxores habeant. Non puto autem adversarios tam esse caecos, ut velint etiam contra Christi legem introducere polygamiam.

Porro causa, cur Christiani plerumque viribus inferiores sint, cum est adversus Turcas pugnandum, non est paucitas hominum, sed discordia Principum Christianorum. Alioqui enim Magnus Alexander exiguum exercitum habuit, sed obedientem, et strenuum, ideo totum orbem terrarum brevi subegit. Romani quoque non multitudine, sed arte et disciplina vincebant, Denique, tempore Caroli Magni res Christiana mirabiliter floruit, et tamen plurimi tunc erant Sacerdotes, Monachi, et Sanctimoniales, qui coelibatum colebant.

Quarta ratio. Ex coelibatu perpetuo non raro morbi oriuntur, qui non aliter curari possunt, quam opere conjugali: igitur temere vovetur ejusmodi coelibatus. Potest enim ac debet in ejusmodi casibus votum frangi, ut vitae consulatur. Respondeo, nullos morbos ex continentia, sed ex crapula, et incontinentia omnes, aut fere omnes nasci.

Sed quid si morbus aliunde contractus usu conjugii curari posset, et aliter non posset? Respondet S. Bonaventura in IV. dist. 38. art. 2. q. ult. nullo modo licere ob periculum morbi, vel mortis, votum continentiae violare. Primo, quia nullus est morbus, qui non possit alia ratione curari, ut medici periti et pii de hac re consulti respondent. Secundo, quia etiamsi non posset aliter morbus curari, quam voti violatione, melior est virtus continentiae, quam aliqua prolixitas vitae corporalis; nam qui dant operam litteris, et sacris meditationibus praesertim si vitae asperitatem adjungant, fere certo sciunt se minere sibi ipsis vitam, et tamen recte possunt sapientiae, et pietatis accessionem anteponere paucis annis vitae corporalis.

Dices, si jejunii lex, aut votum, corporis valetudini vehementer noceat, potest ac debet non servari; curigitor non idem dicatur de voto continentiae.

(1) I. Cor. VII. 7.